Jamiyat va boshqaruv

Общество и управление / Society and Administration

2026/2(112)

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
PREZIDENTI HUZURIDAGI
DAVLAT SIYOSATI VA BOSHQARUVI
AKADEMIYASI

doi

Crossref
Content
Registration

Toshkent – 2026

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
PREZIDENTI HUZURIDAGI
DAVLAT SIYOSATI VA BOSHQARUVI
AKADEMIYASI

JAMIYAT VA BOSHQARUV

Общество и управление / Society and Administration

2026/2(112)

1997-yildan nashr etiladi

ISSN: 2181-7340
E-ISSN: 3093-9208

Toshkent – 2026

O'ZBEKISTON TASHQI MEHNAT MIGRATSIYASI: IQTISODIY TA'SIRLAR VA REINTEGRATSIYA MUAMMOLARI

Adiba NURUDDINOVA
Ijtimoiy himoya milliy agentligi huzuridagi Ijtimoiy siyosat laboratoriyasi direktor o'rinbosari, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dosent.

Ibrokhimjon ISMATOV,
Milliy agentlik huzuridagi Ijtimoiy siyosat laboratoriyasi yetakchi mutaxassisi.

DOI: https://doi.org/10.66539/jb2026.2.010

Annotatsiya: mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida tashqi mehnat migratsiyasining shakllanish sabablari, iqtisodiy mexanizmlari, pul o'tkazmalarining makro va mikroiqtisodiy ta'siri hamda mehnat migrantlarining qaytishidan keyingi reintegratsiya jarayonlari tahlil qilinadi. Tadqiqot sifatli fokus-guruh muhokamalari va rasmiy statistik ma'lumotlarga asoslangan holda olib borildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, mehnat migratsiyasi qisqa muddatda kambag'allikni yumshatuvchi iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'lsa-da, uzoq muddatda qayta migratsiya siklining kuchayishi va hududiy iqtisodiy nomutanosibliklarni chuqurlashtiruvchi omilga aylanishi mumkin.

Kalit so'zlar: *mehnat migratsiyasi, pul o'tkazmalari, inson kapitali, reintegratsiya, ish bilan ta'minlash, ijtimoiy himoya.*

Внешняя трудовая миграция в Узбекистане: экономические последствия и проблемы реинтеграции

Нуруддинова Адиба,
заместитель директора Лаборатории социальной политики при Национальном агентстве социальной защиты , доцент, кандидат экономических наук,
Исматов Иброхимжон,
ведущий специалист Лаборатории социальной политики при Национальном агентстве.

Аннотация: в данной статье анализируются причины внешней трудовой миграции в Республике Узбекистан, ее экономические механизмы, макроэкономическое и микроэкономическое влияние денежных переводов, а также процессы реинтеграции после возвращения трудовых мигрантов. Исследование проводилось на основе результатов качественных фокус-групповых дискуссий и официальных статистических данных. Результаты показывают, что, хотя трудовая миграция в краткосрочной перспективе выступает в качестве

экономического механизма, смягчающего бедность, в долгосрочной перспективе может выступать фактором усиления реинтеграционных процессов и углубления региональных экономических диспропорций.

Ключевые слова: *трудовая миграция, денежные переводы, человеческий капитал, реинтеграция, занятость, социальная защита.*

Uzbekistan's external labor migration: economic impacts and reintegration challenges

Nuruddinova Adiba,
Deputy Director of the Social Policy Laboratory under the National Agency for Social Protection ,
PhD in economics, associate professor,
Ismatov Ibrokhimjon,
Leading Specialist of the Social Policy Laboratory under the National agency.

Abstract: this article analyzes the causes of external labor migration in the Republic of Uzbekistan, its economic mechanisms, the macro- and microeconomic impacts of remittances, and the reintegration processes of labor migrants upon their return. The study was conducted utilizing qualitative focus group discussions and official statistical data. The findings indicate that while labor migration functions as an economic mechanism to alleviate poverty in the short term, it can evolve into a factor that reinforces the re-migration cycle and exacerbates regional economic disparities in the long term.

Keywords: *labor migration, remittances, human capital, reintegration, employment, social protection.*

So'nggi yigirma yillikda mehnat migratsiyasi O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy tizimining muhim tarkibiy qismiga aylandi. Jadal demografik o'sish, ichki mehnat bozori sig'imining cheklanganligi va ish haqi tafovutlari tashqi migratsiyani aholining faol qatlamlari uchun muqobil emas, balki majburiy iqtisodiy strategiyaga aylantirdi. Migratsiya to'g'risida qaror qabul qilish, bir qarashda, faqat moliyaviy sabablarga borib taqaladi, chuqur tahlil qilinganda esa, sabablar ko'pligini ko'rishimiz mumkin. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, migratsiyaga undovchi eng ko'p uchraydigan omillar quyidagilar: daromadlarning pastligi, munosib ish o'rinlarining yo'qligi, munosib hayot kechirish istiqbollarining yo'qligi, ta'lim va malaka darajasining pastligi, iqtisodiyotning ayrim kasblari va tarmoqlari bo'yicha ish haqi o'rtasidagi tafovutning yuqoriligi va hokazolar. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Aholishunoslik bo'limi ma'lumotlariga ko'ra, migrantlar soni yildan-yilga ortib bormoqda. 1990-yilda migrantlar soni taxminan 1,44 million kishini tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib, bu ko'rsatkich deyarli 1,5 barobarga oshib, taxminan 2,11 million kishiga yetdi. Bu holat so'nggi o'n yilliklarda migratsiya jarayonining yuqori sur'atlarda kechayotganini ko'rsatmoqda (1-jadval).

O'zbekistondagi migratsiya holatiga oid hisobotlardan (IOM Uzbekistan, 2024) ma'lum bo'lishicha, tashqi mehnat migratsiyasining asosiy yo'nalishlari quyidagilar: Rossiya Federatsiyasi, Qozog'iston Respublikasi, Turkiya, Birlashgan Arab Amirliklari, Koreya

Respublikasi, Yevropa Ittifoqi (YI) mamlakatlari va boshqa davlatlar.

Rossiya Federatsiyasi O‘zbekistondan kelgan mehnat muhojirlarining asosiy yo‘nalishi bo‘lib qolmoqda, biroq Rossiyaning ko‘plab hududlarida, 2024-yil bahoridan ayrim sohalarda migrantlarni ishga joylashtirishga cheklovlar kiritildi.

So‘nggi 10 yil ichida migratsiya geografiyasi sezilarli darajada kengayib, Buyuk Britaniya, Vengriya, Slovakiya kabi davlatlar bilan migratsiya sohasida hamkorlik o‘rnatildi. Yevropa Ittifoqida asosiy yo‘nalish mamlakatlari – Polsha, Litva va Germaniya hisoblanadi. Masalan, 2023-yilda Yevropa Ittifoqi mamlakatlari O‘zbekiston fuqarolariga 30 339 ta yashash guvohnomasini bergan bo‘lsa, shundan 18 932 tasi mehnat faoliyati bilan bog‘liq va asosan, Polsha hamda Litva tomonidan rasmiylashtirilgan. Ammo 2024-yilda Yevropa Ittifoqidan chiqarib yuborish to‘g‘risidagi buyruqlarni olgan o‘zbekistonlik muhojirlar soni sezilarli darajada ko‘paydi.

1-jadval

Yillar kesimida Markaziy Osiyo va o‘zbekistonlik xalqaro migrantlar soni [1]

Yillar	Erkaklar	Ayollar	Jami
Markaziy Osiyo			
1990	2 936 899	3 143 996	6 080 895
1995	3 120 892	3 274 402	6 395 294
2000	3 261 027	3 413 766	6 674 793
2005	3 503 671	3 663 626	7 167 297
2010	3 630 674	3 807 745	7 438 419
2015	3 369 113	3 536 543	6 905 656
2020	3 210 416	3 398 764	6 609 180
2024	3 050 692	3 281 198	6 331 890
O‘zbekiston			
1990	692 658	756 748	1 449 406
1995	811 435	843 586	1 655 021
2000	910 975	902 713	1 813 688
2005	1 008 647	937 675	1 946 322
2010	1 090 228	983 055	2 073 283
2015	1 086 443	975 293	2 061 736
2020	1 085 859	1 006 882	2 092 741
2024	1 083 770	1 030 710	2 114 480

Migratsiya va rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy adabiyotlarda “migration–development nexus” doirasida izohlanadi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, migratsiya qisqa muddatda daromadlarni barqarorlashtirishi mumkin, biroq uzoq muddatli bo‘lsa, iqtisodiy qaramlik xavfini kuchaytiradi, oilaviy muhitning buzilishiga, ba’zi hollarda esa farzand tarbiyasidagi salbiy oqibatlari bilan namoyon bo‘ladi. Migrant erkakning uzoq vaqt oiladan uzoqda bo‘lishi migratsiya davrida oiladagi rollarning o‘zgarishi, munosabatlar va majburiyatlarning qayta qurilishiga va buning natijasida, turli salbiy oqibatlarga olib kelishi kuzatilgan. Agar migrant nafaqat moliyaviy, balki ma’naviy jihatdan ham oilani qo‘llab-quvvatlay olsa, rollar va munosabatlar saqlanib qoladi. Biroq, oila qiyin ahvolga tushib qolganda munosabatlar keskinlashishi yoki butunlay buzilishi mumkin.

Pul o‘tkazmalari mamlakat iqtisodiyotida ham muhim barqarorlik funksiyasini bajaradi. Shu bilan birga, ularning asosiy qismi iste’molga yo‘naltirilgani sababli investitsion samaradorlikka bevosita ta’sir ko‘rsatadi. 2023-yilda past va o‘rta daromadli mamlakatlarga pul o‘tkazmalari 2022-yilga nisbatan 0,7 foizga ko‘payib, 656 milliard AQSh dollariga yetgan. Pul o‘tkazmalari oqimi 2023-yilda mazkur mamlakatlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimidan 270 milliard AQSh dollaridan ortiq bo‘ldi [2].

Markaziy bank ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda O‘zbekistonga kelib tushgan pul o‘tkazmalari o‘tgan yilga nisbatan 30 foizga yoki 3,4 milliard dollarga oshib, 14,8 milliard dollarni tashkil etdi. Jumladan, mablag‘larning 77 foizi Rossiyadan (11,5 milliard dollar) kelib tushgan bo‘lib, bu 2023-yilga nisbatan 29 foiz ko‘pdir. Ushbu o‘tkazmalarning qolgan qismi: Qozog‘iston (795 million dollar), AQSh (577 million dollar), Janubiy Koreya (534 million dollar), Turkiya (405 million dollar), Buyuk Britaniya (135 million dollar) va boshqa davlatlardan amalga oshirilgan (1-rasm). Umuman olganda, pul o‘tkazmalari hajmining yuqori sur’atlarda o‘sishi ichki iste’molni va valyuta bozoridagi barqarorlikni ta’minlovchi muhim omil hisoblanadi. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yil yakunlari bo‘yicha mamlakat aholisining umumiy daromadlarida chet eldan kelgan o‘tkazmalar ulushi 16,5 foizdan 21 foizgacha oshgan (ayrim hududlarda bu ko‘rsatkich 30 foizdan yuqori).

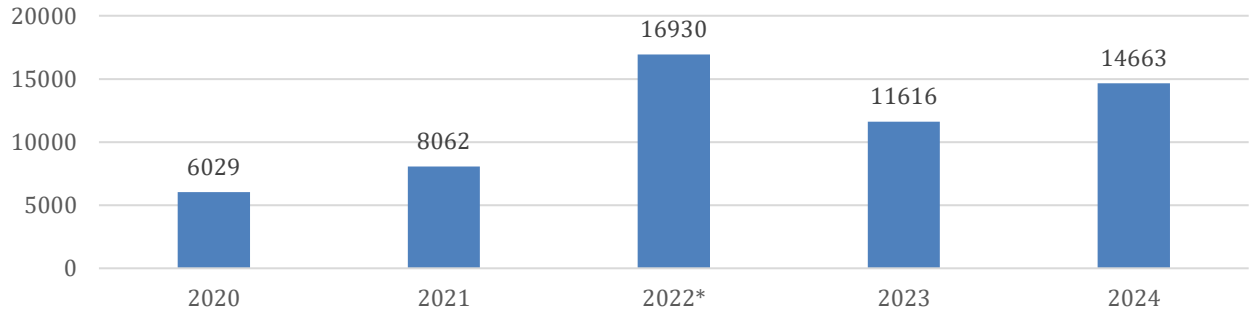

1-rasm. 2020-2024-yillarda O‘zbekistonga pul o‘tkazmalari dinamikasi, mln. doll. AQSh [3]

Xalqaro va mahalliy statistika ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston jahon mehnat bozorida muhim ishchi kuchi eksportchisi hisoblanadi va Markaziy Osiyoda eng ko'p mehnat migrantlariga ega mamlakat sanaladi. Mehnat migrantlarining aksariyati yuqori ish haqi va qulay viza siyosati tufayli Rossiya va Qozog'istonga yo'l olmoqda. Migratsiya agentligi (MA) hisobotiga ko'ra, 2024-yil oxiriga kelib, xorijda ro'yxatdan o'tgan o'zbekistonlik mehnat migrantlari soni taxminan 1,35 million kishini tashkil etdi. Bu ko'rsatkich 2024-yil boshidagi 2 million mehnat muhojiriga nisbatan qariyb 34 foizga kamayganini ko'rsatadi. Buning asosiy sabablari Rossiya Federatsiyasidagi siyosiy vaziyat, migrantlar uchun qonunchilik talablarining murakkablashuvi va, shubhasiz, migrantlar uchun to'lovlarning oshishi hamda ish haqining pasayishi bo'lishi mumkin.

Xalqaro migratsiya tashkilotining hisobotlariga ko'ra, norasmiy migrantlar orasida ular salomatligi bilan bog'liq muammolar keng tarqalgan. Buning asosiy sababi muhojirlarning, ko'pincha, sifatsiz turmush sharoitlarida yashashga majbur bo'lishlari, bu esa ularning jismoniy va ruhiy salomatligida jiddiy muammolarga olib kelishi bilan bog'liq. Bunday vaziyat, ayniqsa, Rossiya kabi hududlarda, migrantlar orasidagi yuqori o'lim darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekistonlik migrantlarning aksariyati norasmiy sektorlarda mehnat qilmoqda. Ular, ko'pincha, asosiy huquq va imtiyozlardan foydalana olmaydilar, bu esa migrantlarning turmush sharoitlarini yanada yomonlashtiradi. Bu xatarlarga – qabul qiluvchi mamlakatlarda yetarli ijtimoiy himoyaning yo'qligi va ekspluatatsiyaga moyillik olib keladi.

Norasmiy migrantlar duch keladigan ijtimoiy xavf-xatarlar ularning og'ir ahvoli hamda rasmiy yordamning yo'qligi sabab unga qarshi kurashish imkoniyatlarini cheklaydi. Ushbu migrantlar ijtimoiy himoya, sog'liqni saqlash xizmatlari va qonuniy huquqlardan foydalana olmaydilar, bu esa ularning ekspluatatsiya va zo'ravonlikka uchrashiga olib keladi. Bunday migrantlar uchun asosiy kurashish usullaridan biri – norasmiy qo'llab-quvvatlash tarmoqlarini yaratishdir. Ko'pchilik oila a'zolari va do'stlariga suyanadi, qarz oladi yoki moliyaviy qiyinchiliklar paytida o'zini ta'minlash uchun mulkini sotadi.

Migrantlar duch kelishi mumkin bo'lgan xavflar ko'p qirrali bo'lib, ularning salomatligi, siyosiy, huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy muammolarni o'z ichiga oladi. Bu muammolar migrantlarning chet elda ishlash davrida ham, vataniga qaytgandan so'ng ham hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bunday to'siqlar, ko'pincha, huquqiy maqom, kamsitish va sog'liqni saqlash hamda ijtimoiy himoya kabi muhim xizmatlardan yetarlicha foydalana olmaslik tufayli yanada kuchayadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, norasmiy migrantlarning ekspluatatsiya qilinishi, ish haqining to'lanmasligi yoki o'g'irlanishi, mehnat huquqlarining himoya qilinmasligi ularning iqtisodiy zaifligini oshiradi va umumiy farovonligini pasaytiradi.

Migratsiya jarayonida ko'plab migrantlar o'z mutaxassisligi bo'yicha ishlamasligi natijasida bilim va malakalarining eskirishi kuzatiladi. Bunday holat milliy iqtisodiyot uchun yashirin yo'qotish hisoblanadi. Ko'p hollarda o'z faoliyatini norasmiy olib borishi oxir-oqibat huquqlarining buzilishiga olib keladi. Amaldagi ijtimoiy himoya tizimlari migrantlarning o'ziga xos sharoitlari va ehtiyojlarini hisobga olmaydi,

natijada, ular yetarli darajada qamrab olinmaydi. Mehnat migratsiyasining sohalar bo‘yicha taqsimlanishi shuni ko‘rsatadiki, qurilish sohasida band bo‘lganlar soni (39,6%) boshqa barcha yo‘nalishlarga qaraganda ancha yuqori(2-rasm). Buning sababi qurilish sohasida til bilish va rasmiy malaka talab qilinmasligi bilan izohlanadi.

Haydovchilik, santexnika, payvandlash va elektr ishlari ham muhojirlar orasida keng tarqalgan. Bu sohalar, ko‘pincha, norasmiy ravishda, mehnat shartnomasiz, ba’zan hatto ro‘yxatdan o‘tmasdan ham faoliyat yuritadi, chunki ular xavfli va salomatlik uchun zararli ishlar hisoblanadi.

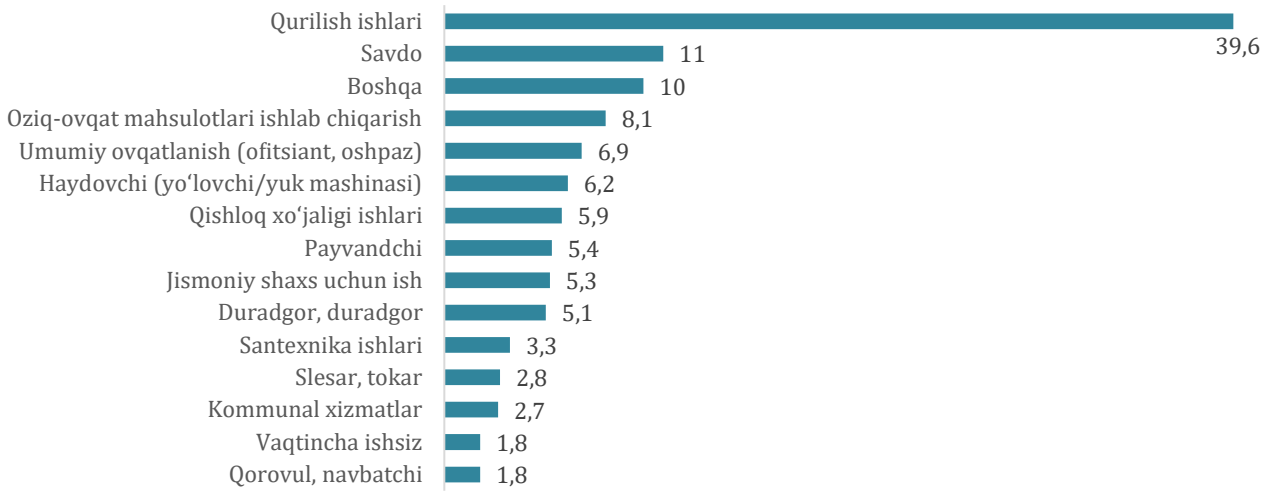

2-rasm. Migrantlarning xorijdagi bandlik tarmoqlari (2022) [4]ga muvofiq Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi huzuridagi Mehnat bozori tadqiqotlari instituti tomonidan o‘tkazilgan tadqiqot natijalari bo‘yicha hisoblangan, %

Migratsiya agentligining ma’lum qilishicha, 2024-yilning yanvar-oktyabr oylari davomida 300 mingga yaqin mehnat muhojiri O‘zbekistonga qaytib kelgan. Ularning jamiyatga qayta qo‘shilishi ish o‘rinlari uchun raqobatni kuchaytirishi va mahalliy resurslarga bosim o‘tkazishi mumkin, ayni paytda, ularga chet elda orttirgan ko‘nikma va tajribalar orqali iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlarini yaratadi. Qaytib kelgan mehnat migrantlarining ijtimoiy-iqtisodiy holatiga ta’sir etuvchi asosiy omillarga: ta’lim darajasi, yoshi va ijtimoiy aloqalari kabi shaxsiy xususiyatlar, shuningdek, vatani va mehnat qilgan mamlakatdagi keng qamrovli iqtisodiy va tuzilmaviy sharoitlar kiradi.

Malakali migrantlarning xorijdagi tajribasi ularning ish topish va qaytgandan so‘ng daromad olish imkoniyatlarini oshiradi. Biroq, ular qaytgach ishsizlik, kamsitish va qayta moslashishda yetarlicha qo‘llab-quvvatlanmaslik kabi muammolarga duch kelishlari ham mumkin. Qaytgan migrantlarning ichki mehnat bozoriga moslashuvi murakkab kechmoqda. Davlat tomonidan yaratilgan mexanizmlar amaliy jihatdan yetarlicha samarali ishlamayotgani takroriy migratsiya siklini kuchaytirmoqda.

2022-yilda BMTTDning o‘tkazgan so‘rovi natijalari shuni ko‘rsatdiki, qaytib kelgan migrantlarning asosiy qismini mehnat bozorida barqaror o‘ringa ega bo‘lmagan va ijtimoiy xizmatlardan foydalana olmagan fuqarolar tashkil etadi. Ularning ko‘pchiligi vaqtinchalik ishlar bilan band bo‘lib, doimiy daromad manbaiga ega emas.

So‘rovnoma natijalariga ko‘ra:

- Qaytib kelgan migrantlarning 41 foizi hamon ishsiz;
- Migrantlarning 37 foizi qaytib kelganidan so‘ng kamida bir marta ijtimoiy yordam so‘rab murojaat qilgan;
- Migrantlarning 19 foizi chet elda kasbiy malakaga ega bo‘lgan, biroq bu malaka rasman tan olinmagan.

Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti ko‘magida O‘zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo‘mitasi Tadqiqot markazi bilan birgalikda chet elda bo‘lib qaytgan fuqarolar orasida 2025-yilning dekabr oyida o‘tkazilgan so‘rov natijalariga asosan, migratsiya va takroriy migratsiyaga undagan sabablar o‘rganildi. Mazkur tadqiqotda jami 802 nafar migrant respondentlarning 40,6 foizi birinchi marta va mos ravishda, 59,4 foizi 2 va undan ko‘p marta chet elga mehnat qilish uchun borishgan (3-rasm).

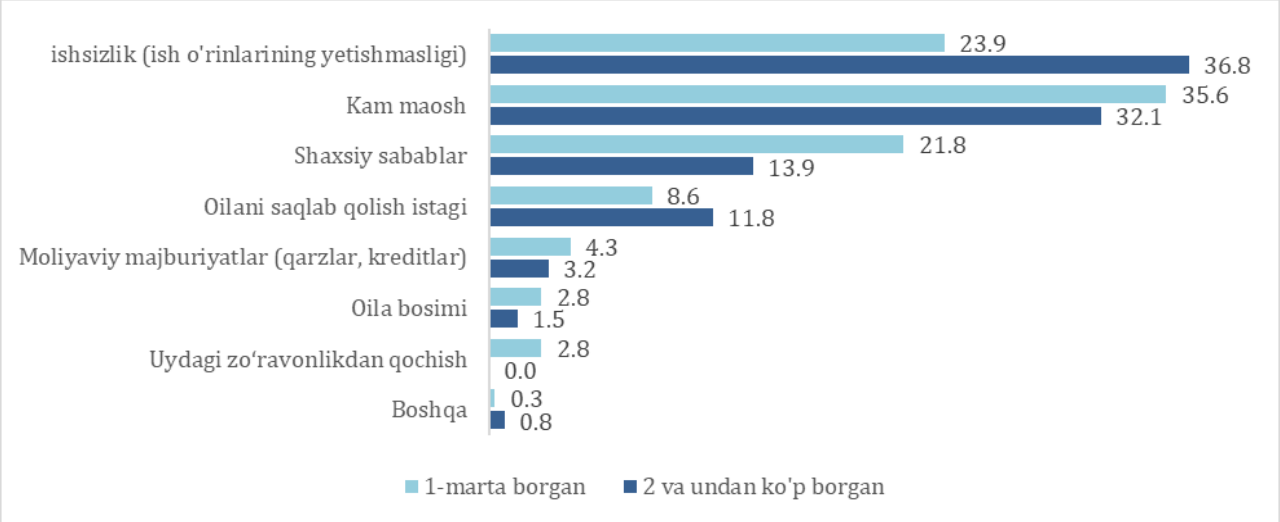

3-rasm. Migratsiyaga birinchi bor va takroran yo‘l olganlarning sabab sifatida ko‘rsatgan omillari (2025, *muallif tomonidan hisoblangan*), %

E’tiborli jihati, birinchi marta borganlar orasida eng ko‘p 35,6 foizi asosiy sabab yashab turgan hududida oylik ish haqqi kamligini ta’kidlagan bo‘lsa, takroriy migratsiyaga ketuvchilarning katta qismi – 36,8 foizi ishsizlik (ish o‘rinlari yetishmasligi) sababli bunday qaror qabul qilishganini bildirishgan.

Ushbu ko‘rsatkichlar shuni anglatadiki, qaytib kelgan migrantlarning aksariyati barqaror ish bilan ta’minlanmagan, ijtimoiy himoya tizimidan to‘liq foydalana olmaydi va ularning chet elda orttirgan salohiyatidan to‘liq foydalanilmayapti. Natijalar, O‘zbekistonda mehnat migratsiyasi siyosati nafaqat tashqi bandlik nuqtayi nazaridan, balki reintegratsiya (qaytib kelgan migrantlarni jamiyatga qayta moslashtirishga) nuqtayi nazaridan ham chuqur qayta ko‘rib chiqilishi lozimligini ko‘rsatmoqda.

Agar bunday muammolar o‘z vaqtida hal etilmasa, qaytib kelgan migrantlarning jamiyatga to‘liq moslashishi qiyinlashadi, ular qashshoqlikka tushib qolishi yoki yaxshiroq imkoniyatlar izlab, migratsiyani davom ettirishga majbur bo‘lishi mumkin. Migrantlarning 19 foizi chet elda kasbiy malakaga ega bo‘lgan, ammo bu malaka rasman tan olinmagan.

Mehnat bozori tadqiqotlari instituti tomonidan 2022-yilda qaytib kelgan mehnat migrantlari orasida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalariga ko‘ra, ularning bandlik holati tahlil qilindi. O‘z vataniga qaytib kelgan migrantlarning aksariyati barqaror ish o‘rinlariga ega emas, ular vaqtinchalik yoki norasmiy mehnat bilan shug‘ullanayotganini ma’lum qilishgan. Vataniga qaytgan migrantlarning yarmidan ko‘pi xorijiy davlatlarga ishlash uchun qaytish niyatida ekanligini bildirgan. Qaytib kelgan migrantlarning ozchilik qismi global xavf-xatar va tahdidlar kuchayishi sababli O‘zbekistonda qolishni xohlaydi. Qolishni istaganlarning asosiy maqsadi avvalgi ishiga qaytish bo‘lib, o‘z biznesini boshlashga kamroq tayyor ekanligi aniqlandi. Bu esa har yilgi bandlik dasturlariga o‘zgartirish kiritish va yangi ish o‘rinlari yaratish, investitsiya loyihalarini amalga oshirishni jadallashtirish, qaytib kelgan migrantlar va ularning oilalarini ijtimoiy himoya qilishni qayta ko‘rib chiqish hamda samaradorligini oshirish zarurligini taqozo etadi. Qaytib kelgan migrantlarni ular egallagan mutaxassisliklari bo‘yicha ishga joylashtirish uchun davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralari muhim ahamiyat kasb etadi.

Migrantlarning mehnat bozoriga muvaffaqiyatli reintegratsiyasini ta’minlash uchun mahalliy mehnat bozoriga moslashtirilgan kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlash dasturlarini kengaytirish, xorijda olingan ko‘nikmalarni tan olish tizimini joriy etish, shuningdek, ish beruvchilarni rasmiy ish o‘rinlariga jalb qilish uchun soliq imtiyozlari va rag‘batlantirish mexanizmlarini tatbiq etish zarur. Mehnat migratsiyasi O‘zbekistonda qisqa muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta’minlasa-da, uzoq muddatli rivojlanish nuqtayi nazaridan jiddiy institutsional va iqtisodiy xatarlarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli migratsiya siyosati milliy iqtisodiy rivojlanish strategi-yasining ajralmas qismi sifatida tartibga solinishi lozim. Umuman olganda, turli tadqiqot markazlari, idoralar tomonidan mustaqil ravishda yoki xalqaro tashkilotlar ko‘magida mehnat migrantlarini qayta integratsiya qilish bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, qaytib kelgan, shuningdek, xorijda ishlashni xohlovchi migrantlarni ishga joylashtirishga ko‘maklashishda bir qator tizimli muammolar mavjud. Avvalo, joylarda migrantlar bilan ularning niyatlari, ehtiyojlari va talablari bo‘yicha maqsadli ish olib borish, bundan tashqari, aholi tarkibi to‘g‘risida keng qamrovli ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish zarur.

Afsuski, migrantlarni o‘qitish va qayta tayyorlash jarayoni samarali emas, qabul qiluvchi tomonlarning ish beruvchilari ehtiyojlarini hisobga olish lozim. Migratsiya jarayonlarini tartibga solishning huquqiy asoslarini takomillashtirish bo‘yicha sezilarli ishlar amalga oshirildi, biroq qaytib kelgan migrantlarning taqdim etilgan imtiyozlar, shartlar va afzalliklardan xabardorlik darajasi yetarli emas. Yuqoridagilardan kelib chiqib quyidagilar tavsiya etiladi:

• migratsiya muammolarini o‘rganishning ilg‘or xorijiy tajribasini inobatga olish lozim. Olingan ma’lumotlar yangi ish o‘rinlarini yaratish va aholi bandligini ta’minlash, xususan, migrantlar, ayniqsa, ayollarni samarali qayta integratsiya qilish maqsadida uzoq muddatli prognozlar va maqsadli dasturlar uchun asos bo‘ladi;

• iqlim o‘zgarishi ta’sirini, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish hamda axborot texnologiyalari va sun’iy intellekt rolini oshirish muhimligini, shuningdek, jahon demografik tendensiyalarini hisobga olgan holda, chet elda ishlashni xohlovchilar uchun muhandislik, axborot, qishloq xo‘jaligi texnologiyalari, arxitektura, qurilish, tibbiyot, ijtimoiy ish va boshqa talab yuqori bo‘lgan mutaxassisliklar bo‘yicha ta’lim berishni tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bunda mehnat migrantlarini, jumladan, O‘zbekistondan kelganlarni jalb qilishdan manfaatdor bo‘lgan ilg‘or xorijiy kompaniyalarning talabini o‘rganish asosida ish olib borish kerak. Xorijda munosib bandlikni ta’minlash uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlar va imkoniyatlarni keng targ‘ib qilgan holda migrantlarni o‘qitish va malakasini oshirish tizimini takomillashtirish lozim;

• mehnat migrantlarini ish bilan ta’minlash va ijtimoiy himoya qilish bo‘yicha zarur qonunchilik-huquqiy bazani (nizomlar, yo‘riqnomalar, tavsiyalar) shakllantirish zarur. Norasmiy va tartibsiz mehnat migratsiyasini kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni hisobga olgan holda ishchi kuchi eksporti konsepsiyasini ishlab chiqish kerak. Xorijda bo‘lib turgan va vataniga qaytgan migrantlar o‘rtasida tushuntirish ishlarini olib borish lozim;

• xorijga qaytgan va u yerda bo‘lib turgan migrantlarni huquqiy himoya qilish va ijtimoiy yordam ko‘rsatish markazlarini kuchaytirish zarur. Mehnat bozoridagi hozirgi vaziyatni, xususan, gender nomutanosibliklari mavjudligini hisobga olgan holda, ayollar va erkaklar ish haqi tengsizligini, ularning tarmoq nomutanosiblik-larini kamaytirish uchun gender-sezgir siyosat asosiy yo‘nalishga aylanishi kerak;

• ishonchli tizimli ma’lumotlar yetarli emasligi sababli migrantlarning ijtimoiy-iqtisodiy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish bo‘yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish maqsadida, ular o‘rtasida gender xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlanma tadqiqotlarni (har yili yoki kamida ikki yilda bir marta) o‘tkazish maqsadga muvofiqdir.

Manba va adabiyotlar ro‘yxati:

1. International Migrant Stock 2024: Origin https:// www.un.org/de velopmen t/desa/pd/ content/international-migrant-stock
2. https://www.migrationdataportal.org/resource/key-global-migration-figures
3. https://cbu.uz/upload/medialibrary/a53/wn6gcejpkxphv2v4guajin4x01h7iyxa/Yillik-hisobot-2024.pdf
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Mehnat faoliyatini amalga oshirish uchun xorijga ketayotgan O‘zbekiston Respublikasi fuqarolarini hisobga olishni takomillashtirish to‘g‘risida"gi 97-son qarori, https://lex.uz/docs/1202814.